

⁷ Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнонаціональних досліджень: 2007-2009, 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uniter.org.ua/data/block/corruption_in_ukraine_2007-2009_2011_ukr.pdf

⁸ Висновки європейської комісії щодо реалізації Європейської політики сусідства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/eu_uk_chronology/enp_report_2010_ukraine_uk.pdf

⁹ Індекс сприйняття корупції в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>

¹⁰ Юридичний радник № 1(15) Лютий 2007 Огляди та коментарі щодо досвідукраїн світу по боротьбі з корупцією/ Микола Бурлаченко, Олександр Шамара. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yurradnik.com.ua/stride/ur/index.php?m=authors&aut=402&art=437>

¹¹ Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/8.htm>

¹² Міжнародний досвід щодо запобігання та протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/rizne/mizhnaradniy-dosvid-schodo-zapobigannya-ta-protidiyi-korupciyi.html>

¹³ Там само.

Резюме

Робота присвячена питанням застосування адміністративно-превентивних заходів з метою запобігання корупції в Україні, перспективам застосування цих заходів з урахуванням міжнародного досвіду та рекомендацій міжнародних організацій.

Ключові слова: адміністративно-превентивні заходи, протидія корупції, міжнародний досвід протидії корупції.

Резюме

Робота посвящена вопросам применения административно-превентивных мер по предупреждению коррупции в Украине, перспективам применения этих мер с учетом международного опыта и рекомендаций международных организаций.

Ключевые слова: административно-превентивные меры, противодействие коррупции, международный опыт противодействия коррупции.

Summary

The work devoted to the application of administrative preventive measures to prevent corruption in Ukraine, prospects of these measures on international experience and recommendations of international organizations.

Key words: administrative and preventive measures, combating corruption, the international experience of combating corruption.

Отримано 10.02.2012

Ю. О. ГЕЛИЧ

Юлія Олександрівна Гелич, кандидат юридичних наук, доцент Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДРУКОВАНИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

Діяльність друкованих засобів масової інформації (далі – ЗМІ), що полягає у збиранні, творенні, редагуванні, підготовці інформації до друку та виданні друкованих засобів масової інформації з метою її поширення серед читачів, є одним із важливих видів інформаційної діяльності. А відтак – є предметом наукових досліджень представників інформаційного права України. Діяльність друкованих ЗМІ забезпечується самостійністю її суб'єктів у всіх видах відносин, пов'язаних із здійсненням їх прав і обов'язків; забороняється втручання в діяльність друкованих ЗМІ поза межами, визначеними Законом «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні».

На сьогодні науково-теоретичного і практичного значення набуває питання визначення суб'єктного складу діяльності друкованих ЗМІ в Україні, особливо в контексті розвитку новітніх інформаційних технологій, створення електронних ЗМІ.

У цьому напрямі дослідження здійснювали свої розробки провідні представники інформаційно-правової науки, зокрема, І. В. Арістова, І. Л. Бачило, В. М. Брижко, В. М. Бутузов, Р. А. Калюжний, А. І. Марушак, О. В. Олійник та інші.

Однак зазначені та інші дослідники не розкривають питання правового статусу суб'єктів діяльності друкованих ЗМІ в Україні. З огляду на це, можна стверджувати, що існує необхідність наукового дослідження цього питання.

Тому *метою* цієї статті визначаємо розкриття теоретичних проблем правового статусу суб'єктів діяльності друкованих ЗМІ в Україні.

Задля досягнення мети дослідження *завданням* цієї статті визначаємо: проаналізувати чинні законодавчі акти, що регламентують відповідну сферу інформаційних відносин, а також визначити перспективи правового регулювання електронних ЗМІ як одного з видів преси в Україні.

Нині чинними законами, що визначають правовий статус суб'єктів діяльності друкованих ЗМІ в Україні, є Закони України «Про інформацію» (у новій редакції), «Про доступ до публічної інформації», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»¹. Додаткові повноваження надають й інші закони, наприклад, діяльність друкованих ЗМІ у сфері виробництва та розповсюдження реклами здійснюється відповідно до Закону України «Про рекламу».

Першим суб'єктом діяльності ЗМІ в Україні, статус якого проаналізуємо, є засновник.

Право на заснування друкованого ЗМІ належить:

громадянам України, громадянам інших держав та особам без громадянства, не обмеженим у цивільній правоздатності та цивільній дієздатності;

юридичним особам України та інших держав;

трудовам колективам підприємств, установ і організацій на підставі відповідного рішення загальних зборів (конференції)².

Установчим договором передбачається розподіл між співзасновниками обов'язків щодо виробничого, фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності створюваного ними друкованого ЗМІ. Якщо одним із співзасновників є фізична особа, установчий договір засвідчується в нотаріальному порядку.

Підготовку та випуск у світ друкованого ЗМІ за дорученням засновника (співзасновників) здійснює редакція або інша установа, що виконує її функції, яка є другим суб'єктом діяльності друкованих ЗМІ в Україні. Редакція діє на підставі свого статуту та реалізує програму друкованого ЗМІ, затверджену засновником (співзасновниками). Статут редакції може передбачати будь-які види господарської діяльності, які не заборонені законом і відповідають цілям її діяльності. У статуті редакції визначаються: засновник (співзасновники) та назва друкованого ЗМІ, місцезнаходження його редакції, предмет і цілі діяльності, її органи управління, порядок їх формування, компетенція та повноваження журналістського і трудового колективів та їх виборних органів, порядок утворення майна редакції, положення щодо вирішення питань виробничого, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності видання та його редакції, умови її реорганізації, припинення діяльності, інші положення.

Редакція зобов'язана використовувати авторські матеріали, твори літератури, науки і мистецтва з дотриманням законодавства з питань інтелектуальної власності. Громадяни, юридичні особи і державні органи, а також їх законні представники мають право вимагати від редакції друкованого ЗМІ опублікування ним спростування поширених про них відомостей, що не відповідають дійсності або принижують їх честь та гідність.

Якщо редакція не має доказів того, що опубліковані нею відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана на вимогу заявника опублікувати спростування їх у запланованому найближчому випуску друкованого ЗМІ або опублікувати його за власною ініціативою.

Редактор (головний редактор) друкованого ЗМІ є керівником редакції, уповноваженим на те засновником (співзасновниками). Редактор (головний редактор) призначається (обирається) на посаду і звільняється з посади в порядку, встановленому засновником (співзасновниками) у статуті редакції відповідно до чинного законодавства України про працю.

Редактор (головний редактор), обраний на посаду трудовим колективом редакції, не може бути звільнений з посади без згоди трудового колективу редакції. Редактор (головний редактор) керує діяльністю редакції в межах повноважень, визначених її статутом, представляє редакцію у відносинах із засновником (співзасновниками), видавцем, авторами, державними органами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами, а також у суді і третейському суді та несе відповідальність за виконання вимог, що ставляться до діяльності друкованого ЗМІ, його редакції відповідно до Закону «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та інших актів законодавства України³.

Редакційна колегія – ще один суб'єкт діяльності друкованого ЗМІ – дорадчий орган управління діяльністю редакції друкованого ЗМІ – створюється, діє та припиняє свою діяльність відповідно до статуту редакції і очолюється редактором (головним редактором). Рішення редакційної колегії набирає чинності після його затвердження редактором (головним редактором).

Журналістом редакції друкованого ЗМІ відповідно до Закону «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» є творчий працівник, який професійно збирає, одержує, створює і займається підготовкою інформації для друкованого ЗМІ та діє на підставі трудових чи інших договірних відносин з його редакцією або займається такою діяльністю за її уповноваженням. Належність журналіста до друкованого ЗМІ підтверджується редакційним посвідченням чи іншим документом, виданим йому редакцією цього друкованого ЗМІ⁴.

Журналіст має перелік прав, які суттєво вирізняють його з-поміж інших професійних суб'єктів інформаційних відносин, зокрема:

на вільне одержання, використання, поширення (публікацію) та зберігання відкритої за режимом доступу інформації;

відкрито здійснювати записи, в тому числі із застосуванням будь-яких технічних засобів, за винятком випадків, передбачених законом;

на вільний доступ до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються як чинним законодавством України;

переваги на одержання відкритої за режимом доступу інформації;

на безкоштовне задоволення запиту щодо доступу до офіційних документів;

поширювати підготовлені ним повідомлення і матеріали за власним підписом, під умовним ім'ям (псевдонімом) або без підпису (анонімно) тощо.

При цьому за журналістом закріплено перелік обов'язків:

подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію;

задовольняти прохання осіб, які надають інформацію, щодо їх авторства або збереження таємниці авторства;

представлятися та пред'являти редакційне посвідчення чи інший документ, що засвідчує його належність до друкованого ЗМІ;

виконувати обов'язки учасника інформаційних відносин;

утримуватися від поширення в комерційних цілях інформаційних матеріалів, які містять рекламні відомості про реквізити виробника продукції чи послуг (його адресу, контактний телефон, банківський рахунок), комерційні ознаки товару чи послуг тощо.

З прийняттям нової редакції Закону України «Про інформацію» питання акредитації журналіста при державних органах та органах управління регламентуються, як не дивно, саме цим законом, а не Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», як було раніше. Це видається не зовсім логічним кроком законодавця, адже регулювати індивідуальні інформаційні відносини навіть таких важливих суб'єктів, як журналісти, на рівні загального інформаційного закону не доречно.

Видавець друкованого ЗМІ – наступний суб'єкт діяльності друкованого ЗМІ. Ним може виступати суб'єкт підприємницької діяльності, який здійснює функції матеріально-технічного забезпечення видання друкованого ЗМІ, на підставі пред'явлення засновником (співзасновниками) свідоцтва про його державну реєстрацію і укладеного між ними договору. Суб'єкт підприємницької діяльності, який продає, надсилає за передплатою чи іншим способом розповсюджує виданий тираж періодичного і такого, що продовжується, видання, є розповсюджувачем продукції друкованого ЗМІ. Чинити перешкоди розповсюджувачу у здійсненні його діяльності на законних підставах забороняється.

Діяльність електронних ЗМІ в Україні багато в чому подібна до діяльності «класичних» друкованих ЗМІ.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про інформацію» засоби масової інформації – засоби, призначені для публічного поширення друкованої або аудіовізуальної інформації⁵. Законами України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» та «Про телебачення і радіомовлення» передбачається порядок створення (заснування) та організації діяльності друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації. Однак чинне інформаційне законодавство не містить визначення поняття, яке пояснює правову природу ЗМІ в Інтернет, а також нормативно-правового акту, який би визначав їх правовий статус і порядок створення.

Обов'язковим елементом діяльності в Україні ЗМІ є їх державна реєстрація⁶, тобто діяльність друкованих ЗМІ в Україні можлива лише після реєстрації. Але ЗМІ, які фактично функціонують в Інтернет, мають майже усі ознаки друкованих ЗМІ. При цьому і суб'єкти, що включаються у відповідні відносини, подібні до «класичних» друкованих ЗМІ. Саме тому, видається доцільним закріпити у законодавстві України поняття і правовий статус «електронних ЗМІ», порядку їх функціонування та легалізації (реєстрації або ліцензування) окремим законодавчим актом.

Варто відзначити, що термін «електронні ЗМІ» вже вживається у законодавстві, наприклад, у Законах України «Про захист суспільної моралі», «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Визначення поняття «Інтернет» міститься у Законі України «Про телекомунікації», згідно зі статтею 1 якого Інтернетом є всесвітня інформаційна система загального доступу, яка логічно зв'язана глобальним адресним простором та базується на Інтернет-протоколі, визначеному міжнародними стандартами. Іншими словами, Інтернет можна розглядати як засіб комунікації між людьми. Але в законодавстві України немає єдиного тлумачення, співвідношення та застосування понять «засіб масової інформації» та «засіб масової комунікації». «Комунікація» означає процес передачі інформації від однієї особи до іншої.

Законом України «Про інформацію» масовою інформацією визнано інформацію, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб⁷. Тобто інформація, що розміщується в мережі Інтернет, є масовою. Таким чином, будь-яка фізична чи юридична особа, яка створила веб-сайт, веб-сторінку, блог, форум в мережі Інтернет тощо, за допомогою яких поширює інформацію, має у своєму розпорядженні своєрідний засіб масової інформації. Але для набуття правового статусу таким утворенням має відбуватися його реєстрація зі створенням усіх необхідних суб'єктів діяльності ЗМІ.

Про інформаційний ресурс у мережі Інтернет, зареєстрований у встановленому законом порядку як ЗМІ, йдеться у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 р. № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної

особи». Так, Верховний Суд України роз'яснив, що у разі якщо недостовірна інформація, що порочить гідність, честь чи ділову репутацію, розміщена в мережі Інтернет на інформаційному ресурсі, зареєстрованому в установленому законом порядку як ЗМІ то при розгляді відповідних позовів судам слід керуватися нормами, що регулюють діяльність засобів масової інформації.

До засобів масової інформації в мережі Інтернет відноситься і телебачення (Internet Protocol Television, скорочено IPTV). Тому в сучасному інформаційному суспільстві до категорії Інтернет-ЗМІ можна віднести телевізійні канали, радіо та газети, які розміщуються у мережі Інтернет, та в яких діють усі основні суб'єкти друкованих ЗМІ. разом з тим, виникає питання стосовно того, чи можна вважати електронним засобом масової інформації веб-сторінку в мережі Інтернет, власник якої не є журналістом, проте розміщує в мережі Інтернет різноманітні аудіо та відеоматеріали, аналітичні статті тощо.

Електронні інформаційні ресурси в Україні реєструються відповідно до Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів, яке затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. № 326.

Відповідно до названого Положення Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів (далі – Національний реєстр) – це інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для реєстрації, обліку, накопичення, оброблення і зберігання відомостей про склад, зміст, розміщення, умови доступу до електронних інформаційних ресурсів та задоволення потреб юридичних і фізичних осіб в інформаційних послугах.

Замовником і утримувачем Національного реєстру є Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України, яке координує та контролює роботи, пов'язані із створенням, веденням і забезпеченням функціонування Національного реєстру, визначає організаційні та методичні засади ведення Національного реєстру та правила користування ним.

До Національного реєстру включаються веб-сайти, бази даних та реєстри в електронній формі (далі – е-ресурси). До Національного реєстру включаються е-ресурси органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших юридичних осіб публічного права, доступ до яких здійснюється через телекомунікаційні мережі загального користування.

Включення до Національного реєстру е-ресурсів приватної форми власності здійснюється на добровільних засадах. До Національного реєстру не включаються е-ресурси, які містять:

відомості, що становлять державну таємницю;

інформацію з обмеженим доступом;

інформацію, розповсюдження якої заборонене законодавством⁸.

Пунктом 8 статті 3 Указу Президента України від 31 липня 2000 р. № 928 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» Кабінету Міністрів України доручено підготовку законопроекту з питання особливостей діяльності засобів масової інформації, створення, одержання, використання, поширення та зберігання інформації, забезпечення охорони інтелектуальної власності та авторського права у мережі Інтернет.

Необхідно зазначити, що Кабінетом Міністрів України ініціювалася підготовка проектів нормативно-правових актів з питань регулювання правовідносин під час розповсюдження інформації в українському сегменті Інтернет.

Так, Орієнтовним планом законопроектних робіт на 2009 рік, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 лютого 2009 р. № 185-р, передбачалася підготовка проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної реєстрації Інтернет-видань», яким слід врегулювати процедуру державної реєстрації Інтернет-видань шляхом надання їм статусу засобів масової інформації.

Однак на сьогодні ситуація з електронними ЗМІ залишається нерегульованою. Хоча аудіовізуальний контент, розміщений в Інтернет, має авторів. І якщо діяльність таких авторів є системною і постійною, то така діяльність має регулюватися законом. У відносини щодо поширення аудіовізуального контенту можуть залучатися й інші суб'єкти – постачальник контенту кінцевому споживачеві, чи розповсюджувач контенту (інформації). Усі вони за своїм правовим статусом подібні до «класичних» друкованих ЗМІ.

У цілому за результатами проведеного аналізу доходимо наступних висновків. Сфера суспільних відносин щодо поширення інформації (контенту) в мережі Інтернет має набути правового регулювання у тому випадку, коли це професійна діяльність, подібна до професійної діяльності друкованих ЗМІ із залученням суб'єктів, які є суб'єктами діяльності друкованих ЗМІ в Україні.

¹ Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» від 13.01.2011 р. // Офіційний вісник України від 18.02.2011 р. – 2011. – № 10. – С. 21; Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. // Голос України від 09.02.2011 р. – № 24; Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1; Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23.09.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – № 49. – Ст. 299; Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 23.09.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 50. – Ст. 302.

² Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

³ Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

⁴ Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

⁵ Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» від 13.01.2011 р. // Офіційний вісник України від 18.02.2011 р. – 2011. – № 10. – С. 21.

⁶ Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.

⁷ Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про інформацію» від 13.01.2011 р. // Офіційний вісник України від 18.02.2011 р. – 2011. – № 10. – С. 21.

⁸ Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 р. № 326 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 11. – С. 45.

Резюме

У статті на основі аналізу чинних нормативно-правових актів та результатів досліджень провідних науковців розкрито перспективи розвитку правового статусу суб'єктів діяльності друкованих засобів масової інформації в Україні.

Ключові слова: друковані засоби масової інформації, інформація, електронні засоби масової інформації, інформаційне право.

Резюме

В статье на основании анализа действующих нормативно-правовых актов и результатов исследований ведущих ученых раскрыты перспективы развития правового статуса субъектов деятельности печатных средств массовой информации в Украине.

Ключевые слова: печатные средства массовой информации, информация, электронные средства массовой информации, информационное право.

Summary

In the article are exposed the perspectives of development of legal status of subjects' printing mass medias activity in Ukraine on the basis of analysis of normatively legal acts and results of researches of leading research workers.

Key words: printing mass medias, information, electronic mass medias, information law.

Отримано 20.02.2012

М. В. КОВАЛЬ

Микола Васильович Коваль, кандидат юридичних наук, професор Національного університету ДПС України

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Конституція України у ст. 17, ч. III закріпила положення проте, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладається на відповідні *військові формування та правоохоронні органи* держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом¹. Вказане положення на конституційному рівні зафіксувало, що військові формування та правоохоронні органи це самостійні державні інституції з різним правовим положенням, і аналіз поточного законодавства, яке регулює ці питання, є тому підтвердженням.

Однією з проблем у цій сфері державного регулювання є проблема, пов'язана із законодавчим визначенням «статусу працівник правоохоронного органу», який як термін вживається в поточному законодавстві, однак формалізоване поняття вказаного терміна в законодавстві відсутнє.

Досліджуючи проблему статусного положення працівника правоохоронного органу, слід зазначити, що на різних етапах державотворення в Україні законодавець по-різному підходить до вживання в нормативно-правових актах терміна *працівник правоохоронного органу*.

У законодавство незалежної України для вживання термін *працівник правоохоронного органу* був імплементований із започаткування його в Указі Президії Верховної Ради Української РСР «Про посилення правового захисту працівників правоохоронних органів» Згідно цього Указу, у чинний на той час Кримінальний кодекс України були внесені доповнення у вигляді нових редакцій ст.ст. 189-1 і 189-2, у яких поряд з терміна-